ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ PHILIPPE LÉGER

της 13ης Ιανουαρίου 2000 *

1. Ιατρός λουξεμβουργιανής ιθαγένειας εκπαιδευθείς στην Αυστρία, ο J. Erpelding επανήλθε στη χώρα του καταγωγής για να ασκήσει σ' αυτήν, με τη σύμφωνη γνώμη των αρμόδιων λουξεμβουργιανών αρχών, τη δραστηριότητα του ειδικού στην παθολογία ιατρού.

Παρά την εκπαίδευσή του ως ειδικού στην παθολογία ιατρού — τομέας καρδιολογίας — που πραγματοποιήθηκε στην Αυστρία, δεν του επιτράπηκε εντούτοις να φέρει τον επαγγελματικό τίτλο του ειδικού στην καρδιολογία ιατρού, δεδομένου ότι ο Υπουργός Υγείας του Λουξεμβούργου επικαλέστηκε ότι η καρδιολογία δεν συνιστά ειδικότητα αναγνωριζόμενη από τις αυστριακές αρχές.

2. Η διαφορά μεταξύ των διαδίκων της κύριας δίκης θέτει το ζήτημα των προϋποθέσεων από τις οποίες εξαρτάται η αναγνώριση εντός κράτους μέλους επαγγελματικού τίτλου που αποκτήθηκε εντός άλλου κράτους μέλους, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο μπορεί να χρησιμοποιείται τίτλος εκπαιδεύσεως που αποκτήθηκε στην ίδια αλληλουχία.

I — Η οδηγία 93/16

3. Η οδηγία 93/16/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σκοπεί στη διευκόλυνση της ελεύθερης κυκλοφορίας των ιατρών και στην αμοιβαία αναγνώριση των διπλωμάτων, πιστοποιητικών και άλλων τίτλων τους [1].

4. Το άρθρο 6 της οδηγίας, το οποίο έχει εφαρμογή στα διπλώματα, τα πιστοποιητικά και άλλους τίτλους ιατρικής ειδικότητας που είναι ιδιαίτεροι σε δύο ή περισσότερα κράτη μέλη, ορίζει τα εξής:

«Κάθε κράτος μέλος, το οποίο έχει επί του θέματος νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις, αναγνωρίζει τα διπλώματα, τα πιστοποιητικά και τους άλλους τίτλους ιατρικής ειδικότητας που χορηγούνται στους υπηκόους των κρατών μελών από τα άλλα κράτη μέλη, σύμφωνα με τα άρθρα 24, 25, 27 και 29 και που απαριθμούνται στο άρθρο 7, προσδίδοντάς τους στο έδαφός του την ίδια ισχύ με τα διπλώματα, τα πιστοποιητικά και τους άλλους τίτλους που χορηγεί το κράτος αυτό.»

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

1 — ΕΕ L 165, σ. 1 (στο εξής: οδηγία).

5. Πλην του άρθρου 7, τα αναφερόμενα στο άρθρο 6 άρθρα συντονίζουν τις εθνικές κανονιστικές ρυθμίσεις σχετικά με τις δραστηριότητες του ειδικού ιατρού, εν όψει της αμοιβαίας αναγνωρίσεως των αντιστοίχων τίτλων [2]. Προβλέπουν, μεταξύ άλλων, «[...] ορισμένα ελάχιστα κριτήρια που να αφορούν τόσο την πρόσβαση στην ειδίκευση, όσο και την ελάχιστη διάρκεια αυτής, τον τρόπο διδασκαλίας και τον τόπο που πρέπει να πραγματοποιείται, καθώς και τον έλεγχο στον οποίο πρέπει να υπόκειται» [3].

[...]

— *καρδιολογία*

[...]

6. Κατά το άρθρο 7, όπως ισχύει μετά την προσχώρηση της Δημοκρατίας της Αυστρίας [4]:

Λουξεμβούργο: cardiologie et angiologie

«1. Τα διπλώματα, τα πιστοποιητικά και οι άλλοι τίτλοι που αναφέρονται στο άρθρο 6 είναι εκείνοι, οι οποίοι, χορηγούμενοι υπό των αρμοδίων αρχών ή οργανισμών που αναγράφονται στο άρθρο 5, παράγραφος 2, αντιστοιχούν, για τη συγκεκριμένη ειδίκευση όσον αφορά τα κράτη μέλη όπου αυτή υφίσταται, στις ονομασίες που παρατίθενται στην παράγραφο 2 του παρόντος άρθρου.

[...]».

7. Στο κεφάλαιο V, με τίτλο «Χρήση του τίτλου εκπαιδεύσεως», το άρθρο 10, παράγραφος 1, της οδηγίας προβλέπει τα εξής:

2. Οι εν ισχύι στα κράτη μέλη ονομασίες που αντιστοιχούν στις κατ' ιδίαν ειδικεύσεις είναι οι ακόλουθες:

«Με την επιφύλαξη του άρθρου 19, τα κράτη μέλη υποδοχής μεριμνούν ώστε να αναγνωρίζεται στους υπηκόους των κρατών μελών, οι οποίοι πληρούν τις προϋποθέσεις των άρθρων 2, 4, 6 και 9, το δικαίωμα να κάνουν χρήση του νομίμου τίτλου εκπαιδεύσεώς τους, ενδεχομένως δε και της σχετικής συντμήσεως του κράτους μέλους καταγωγής ή προελεύσεως, στη γλώσσα του κράτους αυτού. Τα κράτη μέλη υποδοχής μπορούν να

2 — Δέκατη τέταρτη αιτιολογική σκέψη.

3 — Όπ.π..

4 — Βλ. την πράξη σχετικά με τις προϋποθέσεις προσχωρήσεως της Δημοκρατίας της Αυστρίας, της Δημοκρατίας της Φινλανδίας και του Βασιλείου της Σουηδίας και τις προσαρμογές των συνθηκών επί των οποίων στηρίζεται η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ 1994, C 241, σ. 21, και ΕΕ 1995, L 1, σ. 1), και ιδίως το παράρτημα I, XI, D, III, 1, στοιχείο δ').

απαιτούν να συνοδεύεται ο τίτλος αυτός από το όνομα και τον τόπο όπου ευρίσκεται το εκπαιδευτικό ίδρυμα ή η εξεταστική επιτροπή που τον έχει χορηγήσει.»

8. Στο κεφάλαιο VI, με τίτλο «Διατάξεις προς διευκόλυνση της πραγματικής ασκήσεως του δικαιώματος εγκαταστάσεως και του δικαιώματος της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών», το άρθρο 19 ορίζει τα ακόλουθα:

«Όταν, σε ένα κράτος μέλος υποδοχής, η χρήση του επαγγελματικού τίτλου, η οποία σχετίζεται με μία από τις δραστηριότητες των ιατρών, ρυθμίζεται νομοθετικά, οι υπήκοοι των άλλων κρατών μελών, οι οποίοι πληρούν τις προβλεπόμενες στο άρθρο 2 και στο άρθρο 9, παράγραφοι 1, 3 και 5, προϋποθέσεις, δύνανται να φέρουν τον επαγγελματικό τίτλο του κράτους μέλους υποδοχής ο οποίος αντιστοιχεί, στο κράτος αυτό, στις εν λόγω προϋποθέσεις εκπαιδεύσεως και να κάνουν χρήση της συντμήσεώς του.

Το πρώτο εδάφιο ισχύει επίσης για τη χρήση του τίτλου ειδικού ιατρού από εκείνους οι οποίοι πληρούν τις προβλεπόμενες στα άρθρα 4 και 6 και στο άρθρο 9, παράγραφοι 2, 4, 5 και 6, αντιστοίχως προϋποθέσεις.» [5].

5 — Το άρθρο 4 είναι το αντίστοιχο, ως προς την αμοιβαία αναγνώριση των τίτλων ιατρικής ειδικότητας που είναι κοινή σε όλα τα κράτη μέλη, του άρθρου 6, το οποίο αναφέρεται στην αμοιβαία αναγνώριση των τίτλων που προσιδιάζουν σε δύο ή περισσότερα κράτη. Το άρθρο 9 περιλαμβάνει διατάξεις σχετικές με τα κεκτημένα δικαιώματα ιατρών κατόχων διπλωμάτων, πιστοποιητικών και άλλων τίτλων που χορηγούνται από τα κράτη μέλη και πιστοποιούν εκπαίδευση που έχει αρχίσει πριν από την ημερομηνία θέσεως σε εφαρμογή της οδηγίας (όγδοη αιτιολογική σκέψη).

II — Περιστατικά και διαδικασία της κύριας δίκης

9. Ο J. Erpelding απέκτησε, στις 30 Μαρτίου 1985, το αυστριακό δίπλωμα του «Doktor der gesamten Heilkunde» (διδακτορικό δίπλωμα στην ιατρική) χορηγηθέν από το πανεπιστήμιο του Innsbruck. Το δίπλωμα αυτό αναγνωρίστηκε, στις 11 Απριλίου 1986, από το λουξεμβουργιανό Υπουργείο Εθνικής Παιδείας.

10. Στις 10 Απριλίου 1991, έλαβε από τον «Österreichische Ärztekammer» (επαγγελματικό οργανισμό των Αυστριακών ιατρών) την άδεια να ασκεί την ιατρική υπό την ιδιότητα του «Facharzt für Innere Medizin» (ειδικός ιατρός στην παθολογία). Με απόφαση του Υπουργού Υγείας του Λουξεμβούργου της 29ης Αυγούστου 1991, έλαβε την άδεια να ασκεί το επάγγελμα του ειδικού στην παθολογία ιατρού στο Λουξεμβούργο.

11. Στις Μαΐου 1993, ο Österreichische Ärztekammer απένειμε στον J. Erpelding το δίπλωμα του «Facharzt für Innere Medizin — Teilgebiet Kardiologie» (ειδικός στην παθολογία ιατρός — τομέας καρδιολογίας). Με απόφαση της 9ης Ιουλίου 1993, ο Υπουργός Υγείας του Λουξεμβούργου επέτρεψε στον J. Erpelding να φέρει, εκτός από τον επαγγελματικό τίτλο του παθολόγου, τον τίτλο εκπαιδεύσεώς του στη γλώσσα του κράτους όπου πραγματοποίησε την εκπαίδευσή του δηλαδή «Facharzt für Innere Medizin — Teilgebiet Kardiologie».

12. Στις 15 Απριλίου 1997, ο J. Erpelding γνωστοποίησε στον Υπουργό Υγείας ότι, επειδή προετίθετο να ασχοληθεί αποκλειστικά με την καρδιολογία, ήταν διατεθειμένος να αποποιηθεί τον επαγγελματικό τίτλο του ειδικού στην παθολογία ιατρού, με την προϋπόθεση να του επιτραπεί να φέρει τον τίτλο του ειδικού στην καρδιολογία.

13. Με απόφαση της 25ης Απριλίου 1997, ο Υπουργός Υγείας απέρριψε την αίτηση αυτή για τον λόγο ότι, εφόσον η καρδιολογία δεν συνιστά ειδικότητα αναγνωριζόμενη από τις αυστριακές αρχές, ο J. Erpelding δεν μπορεί να λάβει την άδεια να ασκεί την ιατρική με την ειδικότητα αυτή. Ο υπουργός προσέθεσε ότι δεν εναπόκειται σ' αυτόν να αναγνωρίζει τα αλλοδαπά πτυχία, η δε λουξεμβουργιανή νομοθεσία επιτρέπει μόνον την αναγνώριση των πτυχίων όπως έχουν διατυπωθεί.

14. Κατόπιν αιτήσεως του J. Erpelding, η απόφαση αυτή ακυρώθηκε με απόφαση του Tribunal administratif de Luxembourg, της 18ης Φεβρουαρίου 1998, για τον λόγο ότι είχε ληφθεί κατά παράβαση, μεταξύ άλλων, του άρθρου 19 της οδηγίας.

15. Στις 31 Μαρτίου 1998, ο Υπουργός Υγείας του Λουξεμβούργου άσκησε έφεση κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του Cour administrative (Λουξεμβούργο).

III – Τα προδικαστικά ερωτήματα

16. Το Cour administrative, κρίνοντας ότι η λύση της διαφοράς εξαρτάται από την ερμηνεία όχι μόνον του άρθρου 19 της οδηγίας, σχετικά με τη χρήση του επαγγελματικού τίτλου του ιατρού, αλλά και του άρθρου 10, σχετικά με τη χρήση του τίτλου εκπαιδεύσεως στην ιατρική, αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως.

17. Το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο να αποφανθεί:

«1) [...] μπορεί να χορηγηθεί το ευεργέτημα της εφαρμογής του άρθρου 19 της οδηγίας 93/16/ΕΟΚ, για τη διευκόλυνση της ελεύθερης κυκλοφορίας των ιατρών και της αμοιβαίας αναγνωρίσεως των διπλωμάτων, πιστοποιητικών και άλλων τίτλων τους, εντός κράτους που ρυθμίζει νομοθετικώς τον τομέα αυτόν, σε αιτούντα ο οποίος κατέχει τίτλο κτηθέντα σε άλλο κράτος μέλος, που δεν περιλαμβάνεται στον κατάλογο των ειδικοτήτων του άρθρου 7 της οδηγίας, ο οποίος ζητεί βάσει της εκπαιδεύσεως την οποία έχει λάβει σε άλλο κράτος μέλος το δικαίωμα να φέρει τον επαγγελματικό τίτλο που αντιστοιχεί στο κράτος υποδοχής;

και σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα,

2) [...] χορηγεί η διάταξη του άρθρου 10 της εν λόγω οδηγίας στους κατόχους τίτλων εκπαιδεύσεως κτηθέντων σε άλλο κράτος μέλος απλώς τη δυνατότητα να χρησιμοποιούν τον τίτλο της εκπαιδεύσεώς τους και, ενδεχομένως, τη σύντμησή τους ή, αντιθέτως, το κείμενο της οδηγίας έχει την έννοια ότι μπορεί να επιτρέπεται μόνον η χρήση του τίτλου εκπαιδεύσεως στη γλώσσα της χώρας όπου απονεμήθηκε, αποκλειομένων των αντιστοίχων τίτλων στη γλώσσα και σύμφωνα με την ονοματολογία του κράτους υποδοχής;»

IV — Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

18. Το ερώτημα αυτό δεν νοείται υπό την ίδια έννοια απ' όλους τους συμμετέχοντες στη διαδικασία, πράγμα που δικαιολογεί ορισμένες διευκρινίσεις επί του πραγματικού του περιεχομένου.

19. Συγκεκριμένα, ο J. Erpelding εκθέτει ότι η αναγνώριση ενός αλλοδαπού διπλώματος, το οποίο γεννά το δικαίωμα ασκήσεως του επαγγέλματος του ειδικού ιατρού, συνιστά διαφορετικό ζήτημα από αυτό της δυνατότητας να φέρει τον επαγγελματικό τίτλο. Μολονότι δεν συνάγει συναφώς καμία συνέπεια ως προς το παραδεκτό του υποβληθέντος ερωτήματος, υποστηρίζει ότι στην παρούσα υπόθεση πρόκειται μόνο για το ζήτημα αυτού του επαγγελματικού τίτλου [6].

20. Νομίζω ότι η άποψη αυτή δεν πρέπει να γίνει δεκτή.

21. Κατ' αρχάς, η ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου διαφορά δεν περιορίζεται στο ζήτημα του δικαιώματος του ενδιαφερομένου που φέρει τον επαγγελματικό τίτλο. Έχει επίσης ενδιαφέρον για την ευχέρεια του ενδιαφερομένου να φέρει τον επαγγελματικό τίτλο, όπως ο ίδιος ο J. Erpelding αναγνωρίζει, εφόσον παραθέτει το άρθρο 19 της οδηγίας και εφόσον εκθέτει ότι το Tribunal administratif, η απόφαση του οποίου τέθηκε υπό την κρίση του αιτούντος δικαστηρίου, έκρινε ότι αυτός έχει το δικαίωμα να φέρει τον επαγγελματικό τίτλο του καρδιολόγου.

22. Επιπλέον, κατά πάγια νομολογία, εναπόκειται αποκλειστικώς στα εθνικά δικαστήρια στα οποία έχει υποβληθεί η διαφορά και τα οποία αναλαμβάνουν την ευθύνη της δικαστικής αποφάσεως που θα εκδοθεί να εκτιμούν, υπό το πρίσμα των ιδιαιτεροτήτων κάθε υποθέσεως, τόσο την αναγκαιότητα εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως για να μπορέσουν να εκδώσουν την απόφασή τους όσο και τη λυσιτέλεια των ερωτημάτων που υποβάλλουν στο Δικαστήριο. Κατά συνέπεια, εφόσον τα ερωτήματα που υποβάλλουν τα εθνικά δικαστήρια αφορούν, όπως εν προκειμένω, την ερμηνεία διατάξεως κοινοτικού δικαίου, το Δικαστήριο είναι, καταρχήν, υποχρεωμένο να αποφαίνεται [7].

6 — Σελίδες 2 και 4 των γραπτών παρατηρήσεων.

7 — Βλ., π.χ., απόφαση της 26ης Νοεμβρίου 1998, C-7/97, Bronner (Συλλογή 1998, σ. I-7791, σκέψη 16).

23. Ας προσθέσω ότι, όπως προκύπτει από την ίδια νομολογία, το άρθρο 177 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 234 ΕΚ), το οποίο στηρίζεται στον σαφή διαχωρισμό των λειτουργιών μεταξύ των εθνικών δικαιοδοτικών οργάνων και του Δικαστηρίου, δεν επιτρέπει στο Δικαστήριο να ελέγξει το σκεπτικό της διατάξεως περί παραπομπής. Κατά συνέπεια, δεν είναι δυνατή η απόρριψη αιτήσεως που υπέβαλε ένα εθνικό δικαστήριο, παρά μόνον αν προκύπτει, προδήλως, ότι η ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου που ζήτησε το εν λόγω δικαστήριο δεν έχει καμία σχέση με τη γνησιότητα ή το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης [8].

Όμως, το πρώτο ερώτημα αφορά προδήλως τη χρησιμοποίηση του επαγγελματικού τίτλου, πράγμα που επιβεβαιώνει η διάταξη περί παραπομπής, στην οποία το εθνικό δικαστήριο υπενθυμίζει ότι η προσφυγή που άσκησε ο προσφεύγων αφορά «[...] την άδεια του αιτούντος να φέρει τον επαγγελματικό τίτλο του ειδικούστην καρδιολογία ιατρού» [9]. Κατά συνέπεια, το πρώτο ερώτημα έχει την έννοια ότι ζητεί να διευκρινισθούν οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες μπορεί να επιτρέπεται *η χρησμοποίηση επαγγελματικού τίτλου* ειδικού ιατρού.

24. Η Ιταλική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι το άρθρο 19 πρέπει να ερμηνευθεί σε σχέση με το άρθρο 9, παράγραφος 5, της οδηγίας, το οποίο έχει εν προκειμένω εφαρμογή [10].

25. Η τελευταία αυτή διάταξη, που παρατίθεται στο άρθρο 19, αφορά κεκτημένα δικαιώματα από τους ιατρούς πριν από τη θέση σε εφαρμογή της οδηγίας [11]. Στη διάταξη αυτή, προβλέπεται, μεταξύ άλλων, ότι κάθε κράτος μέλος αναγνωρίζει ως επαρκή απόδειξη, προκειμένου περί υπηκόων των κρατών μελών, των οποίων οι τίτλοι ιατρικής ειδικότητας δεν ανταποκρίνονται στις ονομασίες που περιέχονται γι' αυτό το κράτος μέλος στο άρθρο 7, τους τίτλους που παρέχονται από αυτά τα κράτη μέλη *συνοδευομένους από πιστοποιητικό των αρμοδίων αρχών*. Το πιστοποιητικό βεβαιώνει ότι οι τίτλοι αυτοί πιστοποιούν εκπαίδευση σύμφωνη προς τα διαλαμβανόμενα στο άρθρο 6 άρθρα και εξομοιώνονται από το κράτος μέλος που τους έχει χορηγήσει με αυτούς των οποίων οι ονομασίες περιέχονται στο άρθρο 7.

26. Κατά την Ιταλική Κυβέρνηση, το άρθρο 19 της οδηγίας έχει την έννοια ότι, υπό περιστάσεις που δικαιολογούν την εφαρμογή του άρθρου 9 [12], η χρησιμοποίηση του επαγγελματικού τίτλου επιτρέπεται μόνον εφόσον εξομοιώνεται από το κράτος μέλος καταγωγής ή προελεύσεως που τον χορήγησε με έναν από τους τίτλους που περιέχονται στο άρθρο 7, διαφορετικά κάθε κράτος μέλος θα μπορούσε να καθορίσει μονομερώς την ισοτιμία των τίτλων. Όμως, εν προκειμένω, ο τίτλος ειδικότητας του οποίου ζητείται η αναγνώριση δεν υφίσταται καθεαυτός στο κράτος προελεύσεως.

27. Κατά πάγια νομολογία, το Δικαστήριο εξακολουθεί να έχει το δικαίωμα, στην περί-

8 — Όπ.π., σκέψη 17.

9 — Σελίδα 2 της διατάξεως περί παραπομπής.

10 — Σημείο 1 των γραπτών παρατηρήσεων.

11 — Βλ. την υποσημείωση 5 αυτών των προτάσεων.

12 — Μολονότι δεν εκφράζεται ρητώς επί του σημείου αυτού, η Ιταλική Κυβέρνηση φαίνεται να στηρίζει την αναφορά της στο άρθρο 9 στο γεγονός ότι ο J. Erpelding άρχισε την εκπαίδευσή του στην παθολογία, τομέας καρδιολογίας, στην Αυστρία πριν από την προσχώρηση αυτού του κράτους στην Κοινότητα.

πτωση ερωτημάτων που δεν έχουν διατυπωθεί με σαφήνεια, να συναγάγει από το σύνολο των στοιχείων που παρέσχε το εθνικό δικαστήριο και από τη δικογραφία της κύριας δίκης τα στοιχεία του κοινοτικού δικαίου που χρειάζονται ερμηνεία, λαμβάνοντας υπόψη το αντικείμενο της διαφοράς [13].

28. Εν προκειμένω, χωρίς να εξεταστεί η ουσία του προβλήματος όπως παρουσιάστηκε από την Ιταλική Κυβέρνηση και ο χαρακτήρας του άρθρου 9 ως εφαρμοστέου, πρέπει να τονιστεί ότι η διατύπωση του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος αφορά τα άρθρα 19 και 7. Η διατύπωση αυτή δικαιολογεί τη σκέψη ότι το αιτούν δικαστήριο επιθυμεί να διαφωτιστεί ως προς την ερμηνεία του άρθρου 19, καθόσον αυτό αναφέρεται στο άρθρο 6, που το ίδιο αναφέρεται στο άρθρο 7, και όχι στο άρθρο 9, ως προς το οποίο από κανένα στοιχείο της δικογραφίας δεν πιθανολογείται ότι μπορούσε να αποτελέσει έρεισμα οποιουδήποτε αιτήματος εκ μέρους του J. Erpelding.

29. Πράγματι, από τη διάταξη περί παραπομπής δεν προκύπτει ότι το εθνικό δικαστήριο ρώτησε το Δικαστήριο προς τον σκοπό ερμηνείας του άρθρου 9, παρ' όλο που η διάταξη αυτή μνημονεύεται στο άρθρο 19. Αφενός, το Cour administrative ουδόλως αναφέρεται στο άρθρο 9. Αφετέρου, ο J. Erpelding, τόσο με την αίτησή του περί εγκρίσεως της 15ης Απριλίου 1997 όσο και με τις γραπτές παρατηρήσεις του, ουδέποτε επικαλέστηκε την ύπαρξη ή την ανάγκη προσκομίσεως ενός πιστοποιητικού όπως το προβλεπόμενο από το εν λόγω άρθρο 9 για την αναγνώριση κεκτημένων δικαιωμάτων κατά την άσκηση επαγγέλματος ειδικού ιατρού.

30. Από την περιγραφή των περιστατικών και από τη διαδικασία της κύριας δίκης που εκτίθεται στη διάταξη περί παραπομπής προκύπτει ότι η λύση της διαφοράς που έχει υποβληθεί στην κρίση του εθνικού δικαστηρίου εξαρτάται από το ζήτημα αν το γεγονός ότι ένας τίτλος που έχει αποκτηθεί εντός κράτους μέλους δεν περιλαμβάνεται στον κατάλογο των μορφών εκπαιδεύσεως του άρθρου 7 δικαιολογεί την άρνηση, εκ μέρους των αρμοδίων αρχών του κράτους μέλους υποδοχής, εγκρίσεως της χρησιμοποιήσεως του αντίστοιχου επαγγελματικού τίτλου [14].

31. Κατά συνέπεια, πρέπει να θεωρηθεί ότι, με το ερώτημα αυτό, το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν το άρθρο 19 της οδηγίας δεν απαγορεύει σε κράτος μέλος, στο οποίο ρυθμίζεται μια δραστηριότητα ειδικού ιατρού, να αρνείται να εγκρίνει σε έναν από τους υπηκόους του που έχει αποκτήσει τίτλο ειδικού ιατρού εντός άλλου κράτους μέλους τη χρησιμοποίηση του επαγγελματικού τίτλου του κράτους μέλους υποδοχής, για τον λόγο ότι ο τίτλος του κράτους μέλους προελεύσεως δεν αντιστοιχεί σε μια από τις ονομασίες που περιέχονται στο άρθρο 7 της οδηγίας.

13 — Βλ., π.χ., την απόφαση της 18ης Νοεμβρίου 1999, C-107/98, Teckal (Συλλογή 1999, σ. I-8121, σκέψη 34).

14 — Το Cour administrative τονίζει πράγματι, στη σελίδα 4 της διατάξεώς του περί παραπομπής, ότι «[...] οι διάδικοι δεν συμφωνούν επί του αν, στην περίπτωση που όπως εν προκειμένω, το επίδικο πτυχίο καρδιολογίας δεν περιλαμβάνεται στον κατάλογο των ειδικοτήτων του άρθρου 7 της οδηγίας όσον αφορά την Αυστρία, εφόσον τα άρθρα 6 και 7 μπορούν να εφαρμοστούν στο Λουξεμβούργο, όπου ο τομέας αυτός ρυθμίζεται κανονιστικώς, μπορεί παρ' όλ' αυτά να δοθεί άδεια στον πτυχιούχο, να φέρει, στο Λουξεμβούργο, τον τίτλο του ειδικού στην καρδιολογία ιατρού [...]».

Επί του δικαιώματος αρνήσεως χρήσεως του επαγγελματικού τίτλου

32. Όπως υπενθύμισε η Επιτροπή, η οδηγία διακρίνει, όσον αφορά τους τίτλους ειδικού ιατρού:

— τους τίτλους ειδικού ιατρού που αναγνωρίζονται βάσει των *κεκτημένων δικαιωμάτων* του άρθρου 9. Κατά την όγδοη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας πρέπει συγκεκριμένα «[...] να προβλεφθούν διατάξεις σχετικές με τα κεκτημένα δικαιώματα που αναφέρονται στα διπλώματα, πιστοποιητικά και άλλους τίτλους ιατρικής, που χορηγούνται από τα κράτη μέλη και πιστοποιούν εκπαίδευση που έχει αρχίσει πριν από την ημερομηνία θέσης σε εφαρμογή της παρούσας οδηγίας»·

— τους τίτλους ειδικού ιατρού που είναι κοινοί σε *όλα τα κράτη μέλη* βεβαιώνουν ειδικεύσεις των οποίων η ονομασία εντός κάθε κράτους μέλους περιέχεται στο άρθρο 5, παράγραφος 3, της οδηγίας. Δυνάμει του άρθρου 4, ο κάτοχος ενός τέτοιου τίτλου απολαύει της αμοιβαίας αναγνωρίσεως στο σύνολο της Κοινότητας·

— τους τίτλους ειδικού ιατρού που είναι ιδιαίτεροι σε *δύο ή περισσότερα κράτη μέλη* και βεβαιώνουν ειδικεύσεις η ονομασία των οποίων, εντός των κρατών μελών όπου υφίστανται αυτές οι ειδικεύσεις, περιέχεται στο άρθρο 7, παράγραφος 2, της οδηγίας. Δυνάμει του άρθρου 6, ο κάτοχος ενός τέτοιου τίτλου απολαύει της αμοιβαίας αναγνωρίσεως εντός των κρατών μελών της Κοινότητας όπου υφίσταται η ειδίκευση που βεβαιώνεται με αυτόν τον τίτλο. Η καρδιολογία περιέχεται στις ειδικεύσεις που καθορίζονται με το άρθρο 7, παράγραφος 2.

33. Υπό τον τίτλο «καρδιολογία», το κείμενο αυτό αναφέρει, για το Λουξεμβούργο, την ονομασία «cardiologie et angiologie». Αντιθέτως, δεν υπάρχει καμία ένδειξη για την Αυστρία.

34. Πρέπει συναφώς να συναχθεί ότι το Λουξεμβούργο χορηγεί τίτλο που πιστοποιεί ιατρική ειδίκευση στον τομέα της καρδιολογίας και της αγγειολογίας, ενώ η Αυστρία, που δεν παρέχει αυτό το είδος εκπαιδεύσεως, δεν γνωρίζει αντίστοιχο τίτλο.

35. Ως εκ τούτου, το Λουξεμβούργο δεν είναι υποχρεωμένο να προσδώσει σε έναν τίτλο ειδικού ιατρού, που χορηγείται από την Αυστρία και αφορά τον ιδιαίτερο τομέα της καρδιολογίας, τα ίδια αποτελέσματα στο έδαφός του με του εθνικού τίτλου που χορηγείται κατόπιν εκπαιδεύσεως πραγματοποιηθείσας, εντός του Λουξεμβούργου, στον τομέα της καρδιολογίας και της αγγειολογίας.

36. Δεδομένου ότι δεν πρόκειται πλέον μόνο για την αναγνώριση των τίτλων ειδικού

ιατρού, αλλά και για την αναγνώριση του δικαιώματος χρήσεως του αντίστοιχου επαγγελματικού τίτλου, πρέπει να παρατηρηθεί ότι οι προϋποθέσεις από τις οποίες εξαρτάται η αναγνώριση αυτή είναι πανομοιότυπες, όπως προκύπτει από την ανάγνωση του άρθρου 19 της οδηγίας.

37. Πράγματι, από το άρθρο 19, δεύτερο εδάφιο, προκύπτει ότι η χρήση του επαγγελματικού τίτλου ειδικού ιατρού εξαρτάται από την τήρηση, εκ μέρους του ειδικού ιατρού, των προϋποθέσεων που προβλέπονται στο άρθρο 6, το οποίο αναφέρεται στις προϋποθέσεις ειδικότητας που καθορίζονται στα άρθρα 24, 25, 27 και 29 και την κατοχή τίτλου πιστοποιούντος ειδικότητα της οποίας η ονομασία αναφέρεται στο άρθρο 7, παράγραφος 2. Η παραπομπή αυτή σε προϋποθέσεις ειδικότητας από τις οποίες εξαρτάται τόσο η αναγνώριση των τίτλων που λαμβάνονται εντός άλλου κράτους μέλους, οι οποίοι ακριβώς ως εκ τούτου μπορούν να παράγουν αποτελέσματα στο έδαφός του κράτους υποδοχής, όσο και το δικαίωμα χρήσεως του επαγγελματικού τίτλου του τελευταίου αυτού κράτους αποτελεί επομένως την απόδειξη ότι το δικαίωμα ασκήσεως του επαγγέλματος του ειδικού ιατρού και το δικαίωμα χρήσεως του αντίστοιχου επαγγελματικού τίτλου συνδέονται στενώς μεταξύ τους.

38. Με άλλα λόγια, η τήρηση των προϋποθέσεων ειδικότητας που αναφέρονται στο άρθρο 6 συνεπάγεται την υποχρέωση του κράτους μέλους υποδοχής που γνωρίζει την εν λόγω ειδικότητα να αναγνωρίζει, συγχρόνως, το αντίστοιχο δίπλωμα που λαμβάνεται εντός του κράτους μέλους καταγωγής ή προελεύσεως και να χορηγεί το δικαίωμα χρήσεως του αντίστοιχου επαγγελματικού τίτλου.

39. Αντιθέτως, η μη τήρηση αυτών των προϋποθέσεων και η έλλειψη μνείας της αντίστοιχης ειδικότητας του άρθρου 7 απαλλάσσουν το κράτος μέλος υποδοχής από την υποχρέωση να δεχθεί το αίτημα εγκρίσεως ασκήσεως του επαγγέλματος και αναγνωρίσεως του δικαιώματος χρήσεως του επαγγελματικού τίτλου.

40. Επειδή ένα κράτος μέλος υποδοχής διαθέτει σχετικές νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις, κατά την έννοια του άρθρου 6 της οδηγίας, δεν μπορεί να αναγκάζεται επομένως να εξομοιώνει προς τους δικούς του επαγγελματικούς τίτλους αυτόν που παρέχει άλλο κράτος μέλος, χωρίς να έχει τη βεβαιότητα ότι πληρούνται οι ελάχιστες προϋποθέσεις ειδικότητες που διατυπώνονται στα άρθρα 24, 25, 27 και 29, τα οποία παρατίθενται στο άρθρο 6.

41. Βεβαίως, όπως σαφώς υποδηλοί ο τίτλος της, η οδηγία σκοπεί στη διευκόλυνση της ελεύθερης κυκλοφορίας των ιατρών και στην αμοιβαία αναγνώριση των διπλωμάτων, πιστοποιητικών και άλλων τίτλων τους, πράγμα που σημαίνει ότι οι ιατροί που εκπαιδεύονται σε ένα κράτος μέλος πρέπει να μπορούν να απολαύουν της ελεύθερης εγκαταστάσεως καθώς και της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών σε άλλο κράτος μέλος.

Η επίτευξη αυτών των σκοπών προϋποθέτει όχι μόνον την απαγόρευση οποιασδήποτε δυσμενούς διακρίσεως με βάση την ιθαγένεια [15], αλλά και τη λήψη θετικών μέτρων για

15 — Δεύτερη αιτιολογική σκέψη.

τη διευκόλυνση της πραγματικής ασκήσεως αυτών των ελευθεριών, όπως και αυτών που επιτρέπουν την αναγνώριση, από τα κράτη μέλη, τίτλων που χορηγούν άλλα κράτη μέλη [16].

42. Εντούτοις, πολύ περισσότερο απ' ό,τι οι άλλες δραστηριότητες ή επαγγέλματα, η ελεύθερη κυκλοφορία των ιατρών δεν μπορεί να υλοποιηθεί άνευ προφυλάξεων που εγγυώνται ότι η εκπαίδευση και η πείρα που αποκτώνται σε άλλους τόπους είναι επαρκούς επιπέδου επιταγών της δημόσιας υγείας [17].

43. Η προσέγγιση των προσόντων που υφίστανται εντός των κρατών μελών μέσω του καθορισμού ελαχίστων προϋποθέσεων εκπαιδεύσεως ανταποκρίνεται επομένως σε ειδική ανάγκη στον τομέα αυτόν.

44. Γίνεται έτσι αντιληπτός ο λόγος για τον οποίο, μολονότι η αυτόματη αναγνώριση των τίτλων αποτελεί εγγύηση αποτελεσματικότητας στη διαδικασία ελευθερώσεως των διακινήσεων προσώπων και υπηρεσιών, δεν μπορεί αυτή να επιβάλλεται, προκειμένου ιδίως για παροχές ιατρικής φύσεως, παρά υπό την προϋπόθεση ότι το κράτος μέλος καταγωγής ή προελεύσεως παρέχει διαβεβαιώσεις ως προς τα προσόντα των κοινοτικών υπηκόων που εκπαιδεύονται στο έδαφός του.

45. Όμως, κατά την Επιτροπή, η οποία δεν αντικρούστηκε επί του σημείου αυτού, η Αυστριακή νομοθεσία (η «Österreichische Ausbildungsordnung») δεν γνωρίζει το επάγγελμα του ειδικού ιατρού στην καρδιολογία. Ο τομέας αυτός αποτελεί συμπληρωματική ειδικότητα που συνδέεται με τη βασική ειδικότητα στην παθολογία. Η Επιτροπή διευκρίνισε ότι η έλλειψη, στην οδηγία, μνείας της καρδιολογίας για την Αυστρία εξηγείται από το γεγονός ότι, στο κράτος αυτό, η ειδικότητα στην καρδιολογία δεν πληροί κατ' αυστηρή έννοια τις ελάχιστες προϋποθέσεις της διάρκειας εκπαιδεύσεως του άρθρου 27, ήτοι τέσσερα έτη εκπαιδεύσεως στην εν λόγω ειδικότητα. Η καρδιολογία αποτελεί συμπλήρωμα μιας βασικής εκπαιδεύσεως στην παθολογία, η διάρκεια της οποίας είναι πενταετής, μέσω εκπαιδεύσεως διάρκειας δύο ετών [18].

46. Δεδομένου ότι δεν τηρούνται σ' αυτό το κράτος μέλος προελεύσεως οι ελάχιστες προϋποθέσεις εκπαιδεύσεως και δεδομένου ότι ελλείπει και η συνακόλουθη αναγραφή της ονομασίας «καρδιολογία» στο άρθρο 7, παράγραφος 2, για το κράτος αυτό, οι αρμόδιες αρχές του Μεγάλου Δουκάτου του Λουξεμβούργου είναι ελεύθερες να μην αντιμετωπίσουν ευνοϊκώς το αίτημα περί εγκρίσεως χρήσεως του αντίστοιχου προς αυτήν την ειδικότητα επαγγελματικού τίτλου στο έδαφός τους.

47. Το γεγονός ότι, κατά τον εφεσίβλητο της κύριας δίκης [19], του «[...] επιτράπηκε να ασκεί την ειδικότητα της καρδιολογίας στο Λουξεμβούργο και ότι διατηρούσε ιατρείο καρ-

16 — Τρίτη και πέμπτη αιτιολογική σκέψη.

17 — Βλ. το άρθρο 57, παράγραφος 3, της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρο 47, παράγραφος 3, ΕΚ), που ανάγει τον προηγούμενο συντονισμό των προϋποθέσεων ασκήσεως των ιατρικών επαγγελμάτων εντός των διαφόρων κρατών μελών σε προϋπόθεση της προοδευτικής ελευθερώσεως.

18 — Σημεία 15 και 16 των γραπτών παρατηρήσεων.

19 — Σελίδα 4 των γραπτών παρατηρήσεων του J. Erpelding.

διολογίας επί πολλά έτη» αποτελεί πραγματικό ζήτημα, που πολλώ μάλλον δεν εναπόκειται στο Δικαστήριο να εξετάσει καθόσον το ζήτημα αυτό διαψεύσθηκε από έναν από τους διαδίκους της κύριας δίκης. Πράγματι, από τη διάταξη περί παραπομπής προκύπτει ότι, σύμφωνα με το έγγραφο της 25ης Απριλίου 1997, ο Υπουργός Υγείας αρνήθηκε ότι ο J. Erpelding έχει δικαίωμα να ασκεί την ιατρική στον τομέα της καρδιολογίας [20]. Κατά συνέπεια, πρέπει να ληφθεί υπόψη η κατάσταση όπως αυτή τίθεται από το αιτούν δικαστήριο.

48. Επιληφθέν αιτήσεως περί ακυρώσεως της απορριπτικής αποφάσεως των λουξεμβουργιανών αρχών, το αιτούν δικαστήριο οφείλει επομένως να λάβει υπόψη το γεγονός ότι το άρθρο 19 της οδηγίας δεν απαγορεύει σε κράτος μέλος, στο οποίο ρυθμίζεται η άσκηση δραστηριότητας ειδικού ιατρού, να αρνηθεί να επιτρέψει σε έναν από τους υπηκόους του που απέκτησε τίτλο ειδικού ιατρού εντός άλλου κράτους μέλους τη χρήση του επαγγελματικού τίτλου του κράτους μέλους υποδοχής, όταν ο τίτλος του κράτους μέλους προελεύσεως δεν αντιστοιχεί σε μία από τις ονομασίες που περιέχει το άρθρο 7 της οδηγίας.

49. Πάντως, χάριν πληρότητας, πρέπει να διευκρινιστεί το ακριβές εύρος των υποχρεώσεων που υπέχει το κράτος μέλος όταν επιλαμβάνεται αιτήσεως εγκρίσεως της χρήσεως ενός επαγγελματικού τίτλου, στην περίπτωση κατά την οποία η αναγνώριση αυτού του τίτλου δεν επιτρέπεται κατ' εφαρμογή της οδηγίας. Μπορεί πράγματι να τεθεί το ερώτημα αν το άρθρο 19 επιτρέπει παρά ταύτα, σε μια τέτοια περίπτωση, να γίνεται δεκτή αυτή η αίτηση κατόπιν συγκρίσεως των προσόντων.

Επί του εύρους των υποχρεώσεων των κρατών μελών ως προς τη σύγκριση των προσόντων

50. Η ύπαρξη υποχρεώσεως συγκρίσεως των γνώσεων και των προσόντων που υπέχουν τα κράτη μέλη υποστηρίζεται από τη Φινλανδική Κυβέρνηση, η οποία θέτει το ζήτημα της εφαρμογής της αποφάσεως Βλασσοπούλου στην παρούσα υπόθεση [21].

Μολονότι αναγνωρίζει ότι οι προϋποθέσεις που καθορίζονται στο άρθρο 19 δεν πληρούνται, διότι η ειδικότητα της καρδιολογίας δεν αναφέρεται στο άρθρο 7, όσον αφορά την Αυστρία, ούτε προκύπτει από τη δικογραφία ότι ο J. Erpelding προσκόμισε πιστοποιητικό της ισοδυναμίας, κατά την έννοια του άρθρου 9, παράγραφος 5, η Φινλανδική Κυβέρνηση θεωρεί εντούτοις ότι το κράτος μέλος υποδοχής δεν μπορεί να απορρίψει την αίτηση χωρίς να εξετάσει αν οι γνώσεις και τα προσόντα που πιστοποιούνται από τον τίτλο του αιτούντος ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις αυτού του κράτους [22].

20 — Σελίδα 3.

21 — Απόφαση της 7ης Μαΐου 1991, C-340/89 (Συλλογή 1991, σ. I-2357).

22 — Σκέψεις 4 και 5 των γραπτών παρατηρήσεων.

Η Φινλανδική Κυβέρνηση εκθέτει ότι η απαίτηση αυτή στηρίζεται στους κανόνες της Συνθήκης που αφορούν την ελεύθερη εγκατάσταση καθώς και στη νομολογία του Δικαστηρίου, όπως αυτή προκύπτει, μεταξύ άλλων, από την προπαρατεθείσα απόφαση Βλασσοπούλου.

51. Υπενθυμίζω ότι, στην υπόθεση εκείνη, η προσφεύγουσα της κύριας δίκης, δικηγόρος ελληνικής ιθαγένειας εγγεγραμμένη στον Δικηγορικό Σύλλογο Αθηνών, ζήτησε να της επιτραπεί η εγγραφή στον Δικηρικό Σύλλογο του Mannheim στη Γερμανία. Το αίτημά της απορρίφθηκε για τον λόγο ότι δεν πληρούσε τις αναγκαίες για την πρόσβαση στο επάγγελμα του δικηγόρου προϋποθέσεις ικανότητας ασκήσεως δικαστικών καθηκόντων.

52. Εκτός από τα ελληνικά της διπλώματα, η κ. Βλασσοπούλου ήταν κάτοχος διδακτορικού τίτλου γερμανικού πανεπιστημίου και εργαζόταν από πέντε έτη στη Γερμανία ως νομικός σύμβουλος.

53. Στο Δικαστήριο υποβλήθηκε το ερώτημα αν το άρθρο 52 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρο 43 ΕΚ) δεν επέβαλε στις αρμόδιες αρχές, που έπρεπε να αποφανθούν επί αιτήσεως αδείας ασκήσεως του επαγγέλματος του δικηγόρου, να λάβουν υπόψη τους τίτλους που αποκτήθηκαν σε άλλο κράτος μέλος και την επαγγελματική πείρα του ενδιαφερομένου.

54. Το Δικαστήριο, αφού τόνισε ότι, «[...] ελλείψει εναρμονίσεως των όρων ασκήσεως ενός επαγγέλματος, τα κράτη μέλη δικαιούνται να καθορίζουν τις γνώσεις και τα προσόντα που είναι αναγκαία για την άσκηση του εν λόγω επαγγέλματος και να απαιτούν την προσκόμιση διπλώματος με το οποίο επιβεβαιώνεται η ύπαρξη αυτών των γνώσεων και προσόντων» [23], διαπίστωσε ότι οι εθνικές αυτές προϋποθέσεις ως προς τα απαιτούμενα προσόντα, ακόμα και εφαρμόζόμενες χωρίς διάκριση λόγω ιθαγενείας, συνεπάγονται τον κίνδυνο παρεμποδίσεως της ελευθερίας εγκαταστάσεως αν δεν λαμβάνουν υπόψη τις γνώσεις και τα προσόντα που έχουν ήδη αποκτηθεί εντός άλλου κράτους μέλους [24].

55. Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο κατέληξε «[...] ότι το κράτος μέλος στο οποίο υποβάλλεται αίτηση προς χορήγηση αδείας για την άσκηση επαγγέλματος στο οποίο η πρόσβαση εξαρτάται, κατά την εθνική νομοθεσία, από την κατοχή διπλώματος ή την επαγγελματική κατάρτιση οφείλει να λαμβάνει υπόψη τα διπλώματα, πιστοποιητικά και άλλους τίτλους που έχει αποκτήσει ο ενδιαφερόμενος με σκοπό την άσκηση του ιδίου επαγγέλματος σε άλλο κράτος μέλος και να προβαίνει σε συγκριτική εξέταση των ικανοτήτων που πιστοποιούνται με τα διπλώματα αυτά και των γνώσεων και προσόντων που απαιτούνται από τις εθνικές διατάξεις.» [25].

56. Τα προσόντα που έχουν αποκτηθεί εντός άλλου κράτους μέλους, με άλλο τρόπο εκπαιδεύσεως ή μέσω της ασκήσεως επαγγέλματος, δεν μπορούν επομένως να θεωρούνται άνευ σημασίας.

23 — Προπαρατεθείσα απόφαση Βλασσοπούλου, σκέψη 9.
24 — Όπ.π., σκέψη 15.
25 — Όπ.π., σκέψη 16.

57. Επομένως, τίθεται το ζήτημα αν οι ίδιες απαιτήσεις λήψεως υπόψη του τίτλου του J. Erpelding μπορούν να επιβάλλονται σε κράτος μέλος υποδοχής, υπό τις εν προκειμένω περιστάσεις.

58. Θεωρώ ότι η υποχρέωση αυτή δεν υφίσταται όταν οι προϋποθέσεις προσβάσεως σε ένα επάγγελμα έχουν αποτελέσει το αντικείμενο εναρμονίσεως που οδηγεί σε αμοιβαία αναγνώριση των τίτλων.

59. Η προπαρατεθείσα απόφαση Βλασσοπούλου, όπως και αυτές που την ακολούθησαν [26], εκδόθηκαν σε περιπτώσεις κατά τις οποίες το οικείο επάγγελμα δεν ενέπιπτε σε ένα σύστημα αμοιβαίας αναγνωρίσεως.

60. Είναι κατανοητό ότι η θέσπιση ενός τέτοιου συστήματος απαλλάσσει τα κράτη μέλη από την υποχρέωση να προβαίνουν σε σύγκριση των τίτλων και της πείρας που έχουν αποκτηθεί εντός άλλων κρατών μελών, εφόσον οι ανά τομείς οδηγίες εναρμονίσεως και τα γενικά συστήματα αμοιβαίας αναγνωρίσεως, σύμφωνα με τις ιδιαίτερες μεθόδους τους, έχουν ακριβώς ως σκοπό την καθιέρωση συγκρίσεων προς τον σκοπό καθορισμού αυτών των ισοτιμιών [27].

61. Αυτό που επιβάλλει η νομολογία Βλασσοπούλου στα κράτη μέλη — συνιστάμενο στην εξαγγελία κατευθυντηρίων γραμμών γενικού χαρακτήρα που επιβάλλονται σ' αυτά αφήνοντάς τους παράλληλα ορισμένα περιθώρια εκτιμήσεως ως προς τον τρόπο καθορισμού των ισοδυναμιών [28] — οι εκδοθείσες βάσει του άρθρου 57 της Συνθήκης οδηγίες το εναρμόνισαν, διευκρίνισαν και κωδικοποίησαν σε ενιαίο κείμενο. Το κύριο χαρακτηριστικό αυτού του είδους κειμένου είναι ότι, εφεξής, τα κράτη μέλη υποχρεούνται, πλην εξαιρέσεως, να αναγνωρίζουν οποιονδήποτε τίτλο ανταποκρίνεται σε εναρμονισμένες προϋποθέσεις εκπαιδεύσεως σε συγκεκριμένο τομέα.

Εξάλλου, όπως ορθώς επισήμανε η Επιτροπή κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, το άρθρο 8 της οδηγίας ανταποκρίνεται ήδη

26 — Βλ., για παράδειγμα, αποφάσεις της 7ης Μαΐου 1992, C-104/91, Aguirre Borrell κ.λπ. (Συλλογή 1992, σ. I-3003)· της 9ης Φεβρουαρίου 1994, C-319/92, Haim (Συλλογή 1994, σ. I-425)· της 22ας Μαρτίου 1994, C-375/92, Επιτροπή κατά Ισπανίας (Συλλογή 1994, σ. I-923)· της 1ης Φεβρουαρίου 1996, C-164/94, Aranitis (Συλλογή 1996, σ. I-135), και της 8ης Ιουλίου 1999, C-234/97, Fernández de Bobadilla (Συλλογή 1999, σ. I-4773) στο εξής «νομολογία Βλασσοπούλου».

27 — Υπενθυμίζω ότι, στα ανά τομείς συστήματα αμοιβαίας αναγνωρίσεως των διπλωμάτων, που έχουν θεσπιστεί για επτά επαγγέλματα μεταξύ του 1975 και του 1985 (ιατροί, νοσοκόμοι, οδοντίατροι, κτηνίατροι, μαμές, φαρμακοποιοί και αρχιτέκτονες), προστέθηκαν δύο γενικά συστήματα αναγνωρίσεως. Τα ανά τομείς συστήματα εξαρτούν την αναγνώριση των διπλωμάτων από την τήρηση ενός ελάχιστου επιπέδου συντονισμού των προϋποθέσεων προσβάσεως στα επαγγέλματα ή στους όρους ασκήσεώς τους. Εν όψει του περίπλοκου χαρακτήρα των εργασιών εναρμονίσεως και της βραδύτητας που αυτό συνεπάγεται για την υλοποίηση της εσωτερικής αγοράς στον τομέα της ελεύθερης εγκαταστάσεως και της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, τα γενικά συστήματα συμπλήρωσαν τα ανά τομείς συστήματα στηριζόμενα στην αρχή της αμοιβαίας εμπιστοσύνης, δυνάμει της οποίας οι μορφές εκπαιδεύσεως που παρέχονται από τα κράτη μέλη εν όψει της προσβάσεως στα ρυθμιζόμενα επαγγέλματα και της ασκήσεώς τους τεκμαίρονται συγκρίσιμα μεταξύ κρατών μελών.

28 — Η νομολογία Βλασσοπούλου επί του σημείου αυτού επιβάλλει σε κάθε κράτος μέλος να λαμβάνει υπόψη τίτλους αποκτηθέντες εντός άλλου κράτους μέλους μέσω της συγκρίσεως μεταξύ των γνώσεων και των προσόντων που πιστοποιούνται, αφενός, και απαιτούνται, αφετέρου. Το μοναδικό κριτήριο για την εκτίμηση της ισοδυναμίας αυτών των προσόντων είναι ο βαθμός γνώσεων και προσόντων που μπορεί να τεκμαίρεται από τον οικείο τίτλο. Τα κράτη μέλη μπορούν εντούτοις να λαμβάνουν υπόψη τις αντικειμενικές διαφορές που αφορούν τόσο το νομικό πλαίσιο του συγκεκριμένου επαγγέλματος στο κράτος μέλος προελεύσεως όσο και το πεδίο της ασκήσεως.

στις απαιτήσεις που θέτει η νομολογία Βλασσοπούλου. Από την παράγραφο 2 αυτού του άρθρου προκύπτει ότι τα κράτη μέλη υποδοχής, όταν επιλαμβάνονται αιτήσεων κοινοτικών υπηκόων που δεν κατέχουν τίτλο εκπαιδεύσεως ειδικού ιατρού ληφθέντος υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 6, οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη, εν όλω ή εν μέρει, τις περιόδους εκπαιδεύσεως, οι οποίες έχουν πραγματοποιηθεί από τους εν λόγω υπηκόους και πιστοποιούνται με τίτλο που χορηγείται από τις αρμόδιες αρχές του κράτους μέλους καταγωγής ή προελεύσεως, εφόσον οι εν λόγω περίοδοι αντιστοιχούν σε εκείνες που απαιτούνται στο κράτος μέλος υποδοχής για τη σχετική ειδίκευση. Κατά το άρθρο 8, παράγραφος 3, το κράτος μέλος υποδοχής μπορεί τότε να απαιτήσει συμπληρωματική εκπαίδευση.

62. Αν, παράλληλα με αυτές τις διατάξεις της οδηγίας, υφίστατο υποχρέωση για τα κράτη μέλη να εξετάζουν, κατά τη νομολογία Βλασσοπούλου, τις αιτήσεις ασκήσεως του επαγγέλματος και της χρήσεως επαγγελματικού τίτλου των οποίων η έγκριση δεν επιβάλλεται από την οδηγία αυτή, θα υφίστατο κίνδυνος περιορισμού του ενοποιητικού περιεχομένου του δικαιώματος που διέπεται από την οδηγία και του επιπέδου συντονισμού που έχει επιτευχθεί. Οι ελάχιστες προϋποθέσεις εκπαιδεύσεως θα μπορούσαν, πράγματι, να αγνοούνται, πράγμα που πιθανολογείται εντονότερα υπό μεταβλητές συνθήκες ανάλογα με τα κράτη. Οι στρεβλώσεις αυτές θα έβλαπταν, επιπλέον, την κατανόηση της εφαρμοστέας κοινοτικής ρυθμίσεως. Θα έθιγαν, τέλος, το συμφέρον των κοινοτικών υπηκόων, καθόσον θα ήταν εκτεθειμένη στους αντικειμενικά πολυαριθμότερους κινδύνους παραβιάσεως της αρχής της ισότητας, που είναι συμφυείς με την πολλαπλότητα των κριτηρίων εκτιμήσεως που υφίστανται στα διάφορα κράτη μέλη.

63. Οι λόγοι αυτοί αντιτίθενται στην υποχρέωση κράτους μέλους να εξετάζει, βάσει άλλων κριτηρίων, τις αιτήσεις εγκρίσεως προσβάσεως σε επάγγελμα που υπάγεται στις διατάξεις οδηγίας εναρμονίσεως, ή ασκήσεως αυτού του επαγγέλματος, όταν δεν εμπίπτουν στις προϋποθέσεις που ορίζει η οδηγία. Αντιτίθενται ομοίως στο να δέχεται αυθορμήτως κράτος μέλος μια τέτοια αίτηση [29]. Κατά συνέπεια, κάθε αίτηση που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας δεν μπορεί να γίνεται δεκτή με άλλους τρόπους από αυτούς που προβλέπουν οι διατάξεις της οδηγίας.

V — Επί του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος

64. Με το ερώτημα αυτό, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται ως προς την έννοια του άρθρου 10 της οδηγίας στην περίπτωση κατά την οποία, κατ' εφαρμογή του άρθρου 19, η χρήση του επαγγελματικού τίτλου που έχει αποκτηθεί σε άλλο κράτος μέλος δεν επιτρέπεται στο κράτος μέλος υποδοχής.

65. Ερωτά αν, στην περίπτωση αυτή, το άρθρο 10 έχει την έννοια ότι ο κάτοχος τίτλου εκπαιδεύσεως κτηθέντος σε άλλο κράτος μέλος δεν μπορεί να κάνει χρήση αυτού του τίτλου παρά μόνο στη γλώσσα του κράτους μέλους καταγωγής ή προελεύσεως ή, αντιθέτως, αν δικαιούται να κάνει χρήση αυτού

29 — Παρατηρώ, εξάλλου, ότι, με την προμνημονευθείσα απόφαση Fernández de Bobadilla, σκέψη 27, κρίθηκε ότι «[...] όταν μια από τις οδηγίες [...] έχει εφαρμογή, ένας δημόσιος οργανισμός κράτους μέλους, που υποχρεούται να τηρεί τους κανόνες της συγκεκριμένης οδηγίας, δεν μπορεί πλέον να απαιτεί την αναγνώριση των τίτλων των υποψηφίων από τις αρμόδιες εθνικές αρχές».

του τίτλου στη γλώσσα του κράτους μέλους υποδοχής ή ακόμα του ισοτίμου τίτλου εκπαιδεύσεως του κράτους μέλους υποδοχής.

66. Την απάντηση στο ερώτημα αυτό μας δίδει το κείμενο του άρθρου 10, παράγραφος 1, υπό το φως της ένατης αιτιολογικής σκέψεως της οδηγίας.

67. Το άρθρο 10, παράγραφος 1, ως γνωστόν, καθιερώνει το δικαίωμα των υπηκόων των κρατών μελών που πληρούν τις προϋποθέσεις του άρθρου 6 να «[...] κάνουν χρήση του νομίμου τίτλου εκπαιδεύσεώς τους, ενδεχομένως δε και της σχετικής συντμήσεως του κράτους μέλους καταγωγής ή προελεύσεως, στη γλώσσα του κράτους αυτού».

68. Όπως είναι διατυπωμένη, η διάταξη αυτή θεσπίζει δικαίωμα υπέρ των ιατρών που εκπαιδεύονται σε άλλα κράτη μέλη και υποχρέωση σε βάρος των κρατών μελών υποδοχής, που υποχρεούνται να διασφαλίζουν αυτό το δικαίωμα.

69. Διευκρινίζοντας ότι «[...] πρέπει να επιτρέπεται η χρήση [του τίτλου εκπαιδεύσεως] μόνο στη γλώσσα του κράτους μέλους υποδοχής ή προελεύσεως», η ένατη αιτιολογική σκέψη περιορίζει κάπως το περιεχόμενο του. Ο περιορισμός του δικαιώματος χρήσεως αυτού του τίτλου μόνο στη γλώσσα καταγωγής δικαιολογείται από το γεγονός ότι «[...] μια οδηγία περί αμοιβαίας αναγνωρίσεως των διπλωμάτων περιλαμβάνει αναγκαστικά και την ουσιαστική ισοτιμία της εκπαιδεύσεως στην οποία αναφέρονται τα διπλώματα αυτά» [30].

70. Με άλλες λέξεις, μολονότι η άσκηση της ελεύθερης εγκαταστάσεως των ιατρών μπορεί να εξασφαλίζεται μέσω της αμοιβαίας αναγνωρίσεως των επαγγελματικών τίτλων η οποία καθίσταται δυνατή με ελάχιστο συντονισμό των προϋποθέσεων εκπαιδεύσεως, η εκπαίδευση αυτή — και επομένως ο τίτλος που την πιστοποιεί — δεν μπορεί, εν πάση περιπτώσει, να είναι απολύτως ισότιμη σε όλα τα οικεία κράτη μέλη.

71. Η κατάσταση αυτή διαφέρει από αυτήν του επαγγελματικού τίτλου, που πιστοποιεί το δικαίωμα ασκήσεως ενός επαγγέλματος.

Αφού ένας επαγγελματικός τίτλος που έχει ληφθεί εντός κράτους μέλους πρέπει να έχει πανομοιότυπα αποτελέσματα στο έδαφος άλλου κράτους μέλους, είναι φυσικό ο ιατρός που απολαύει αυτής της αναγνωρίσεως να έχει το δικαίωμα χρήσεως του ισότιμου εντός του κράτους μέλους υποδοχής επαγγελματικού τίτλου. Το δικαίωμα αυτό αποτελεί αναπόσπαστο μέρος των αποτελεσμάτων της ισοδυναμίας που αναγνωρίζεται στον τίτλο του, διότι, αν δεν την είχε, ο ιατρός δεν διέθετε όλα τα προσόντα που επιτρέπουν τον προσδιορισμό των ιατρών που είναι ήδη εγκατεστημένοι στο κράτος μέρος υποδοχής. Η χρήση επαγγελματικού τίτλου σε άλλη γλώσσα θα εγκυμονούσε σε μεγάλο βαθμό

30 — Ένατη αιτιολογική σκέψη.

τον κίνδυνο δημιουργίας αμφιβολίας για το υποστατό του δικαιώματός του ασκήσεως του επαγγέλματος του ιατρού, πράγμα που θα συνιστούσε σοβαρό εμπόδιο στην ελεύθερη εγκατάσταση.

72. Αντιθέτως, η κατοχή τίτλου εκπαιδεύσεως πιστοποιεί το συνεχές μιας ιδιαίτερης σταδιοδρομίας αποκτήσεως γνώσεων και προσόντων η οποία, μολονότι εν μέρει εναρμονισμένη, δεν είναι πάντως, μέχρι σήμερα, πλήρως ομοιόμορφη. Υπό τις συνθήκες αυτές, οι εν λόγω μορφές εκπαιδεύσεως δεν είναι δυνατό να χαρακτηρίζονται με άλλο τρόπο από την αρχική τους ονομασία, διότι σε εναντία περίπτωση διαφορετικές πραγματικότητες θα υποκρύπτονταν πίσω από μια ενιαία ονομασία σε βάρος των αποδεκτών ιατρικών φροντίδων και χωρίς ιδιαίτερη δικαιολογία έναντι των απαιτήσεων της ελεύθερης εγκαταστάσεως.

73. Επομένως, έχει σημασία οι μορφές εκπαιδεύσεως να διακρίνονται και να εκτιμώνται σύμφωνα με αυτό που πράγματι είναι. Η απαίτηση αυτή εξηγεί το ότι κράτος μέλος υποδοχής δικαιούται να ορίζει ότι ο κάτοχος του δικαιώματος χρήσεως επαγγελματικού τίτλου θα χρησιμοποιεί τον τίτλο αυτόν «[...] υπό κατάλληλη μορφή την οποία καθορίζει το κράτος μέλος υποδοχής», προκειμένου να αποφευχθεί η δυνατότητα ο επαγγελματικός τίτλος κράτους μέλους καταγωγής ή προελεύσεως «[...] να δημιουργήσει σύγχυση [...] με τίτλο ο οποίος απαιτεί στο [κράτος μέλος υποδοχής] συμπληρωματική εκπαίδευση που δεν έχει αποκτηθεί από τον δικαιούχο [...]» [31]. Δικαιολογεί επίσης το ότι «τα κράτη μέλη υποδοχής μπορούν να απαιτούν να συνοδεύεται ο τίτλος αυτός από το όνομα και τον τόπο όπου ευρίσκεται το εκπαιδευτικό ίδρυμα ή η εξεταστική επιτροπή που τον έχει χορηγήσει» [32].

74. Από τις σκέψεις αυτές καθίσταται σαφές ότι ένας τίτλος εκπαιδεύσεως χρησιμοποιείται μόνο στη γλώσσα του κράτους καταγωγής ή προελεύσεως και, πολλώ μάλλον, δεν αναγνωρίζεται στον κάτοχό του το δικαίωμα χρήσεως άλλου τίτλου από αυτόν, όπως, παραδείγματος χάρη, ισότιμου τίτλου του κράτους μέλους υποδοχής.

75. Προσθέτω ότι, μολονότι το άρθρο 10, παράγραφος 1, επιβάλλει στα κράτη μέλη υποδοχής την υποχρέωση διασφαλίσεως του δικαιώματος των υπηκόων άλλων κρατών μελών να κάνουν χρήση του τίτλου τους εκπαιδεύσεως, εφόσον πληρούν τις προϋποθέσεις του άρθρου 6 [33], δεν εμποδίζει, κατά τη γνώμη μου, τα άλλα κράτη μέλη να χορηγούν το δικαίωμα αυτό, μολονότι οι εν λόγω υπήκοοι δεν πληρούν τις προϋποθέσεις εκπαιδεύσεως που προβλέπονται από το τελευταίο αυτό άρθρο.

76. Όπως είδαμε, το άρθρο 10, παράγραφος 1, περιέχει μια υποχρέωση σε βάρος των κρατών μελών, το πεδίο εφαρμογής της οποίας καθορίζεται από τις προϋποθέσεις τις οποίες πρέπει να πληρούν οι οικείοι υπήκοοι για να τύχουν του δικαιώματος χρήσεως του τίτλου τους εκπαιδεύσεως. Αντιθέτως, οι επιταγές της ελεύθερης εγκαταστάσεως δικαιολογούν το να μην εμποδίζονται τα κράτη μέλη που το επιθυμούν να επιτρέπουν σε ιατρό εκπαιδευμένο σε άλλο κράτος μέλος, μολονότι υπό συνθήκες που δεν επιτρέπουν

31 — Άρθρο 10, παράγραφος 2, της οδηγίας.

32 — Άρθρο 10, παράγραφος 1, της οδηγίας.

33 — Βλ. το σημείο 37 αυτών των προτάσεων.

την αναγνώριση του επαγγελματικού τους τίτλου, να κάνει χρήση του ακαδημαϊκού του τίτλου, αρκεί, όπως και οι εν προκειμένω ευεργετούμενοι, η χρήση αυτή να πραγματοποιείται στη γλώσσα του κράτους του καταγωγής ή προελεύσεως.

77. Νομίζω ότι, πράγματι, είναι ευκταίο, ακόμα και αν δεν έχει άμεση σχέση με την ειδικότητα που ασκεί ο οικείος ιατρός, ο αποκτηθείς στο έδαφος της Κοινότητας τίτλος θα συντρέχει, όσο είναι δυνατό, με την άσκηση από αυτόν της επαγγελματικής του δραστηριότητας εξυπηρετώντας την πληροφόρηση του μέρους της πελατείας του που θα είναι σε θέση να αντιλαμβάνεται τη σημασία και το περιεχόμενό του.

78. Αναμφιβόλως, δεν στερείται σημασίας, από την άποψη της πελατείας ενός ιατρού όπως του J. Erpelding, ειδικού ιατρού στην παθολογία, όσο και από την άποψη του ιδίου, να επιτρέπεται να πληροφορεί την πελατεία του για την ιδιότητά του ως κατόχου ακαδημαϊκού τίτλου σε σχέση με την καρδιολογία ο οποίος έχει αποκτηθεί εντός άλλου κράτους μέλους. Εν πάση περιπτώσει, η απόφαση αυτή μπορεί να αφεθεί στην εκτίμηση των κρατών μελών, εφόσον η οδηγία σιωπά ως προς την εν προκειμένω εξουσία τους.

Πρόταση

79. Εν όψει αυτών των σκέψεων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα ερωτήματα που υπέβαλε το Cour administrative ως εξής:

«1) Το άρθρο 19 της οδηγίας 93/16/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, για τη διευκόλυνση της ελεύθερης κυκλοφορίας των ιατρών και της αμοιβαίας αναγνώρισης των διπλωμάτων, πιστοποιητικών και άλλων τίτλων τους, έχει την έννοια ότι δεν εμποδίζει το δικαίωμα κράτους μέλους, στο οποίο ρυθμίζεται δραστηριότητα ειδικού ιατρού, να αρνείται να επιτρέψει σε κοινοτικό υπήκοο, ο

οποίος έχει λάβει εντός άλλου κράτους μέλους τίτλο ειδικού ιατρού σε σχέση με αυτή τη δραστηριότητα και ο οποίος προτίθεται να ασκήσει τη δραστηριότητά του στο πρώτο κράτος μέλος, τη χρήση του επαγγελματικού τίτλου του τελευταίου αυτού κράτους, όταν ο τίτλος του κράτους μέλους καταγωγής ή προελεύσεως δεν αντιστοιχεί σε μία από τις ονομασίες του άρθρου 7 της ίδιας οδηγίας.

2) Το άρθρο 10, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/16 έχει την έννοια ότι, ακόμα και αν δεν πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 19, ένας ειδικός ιατρός, κάτοχος τίτλου εκπαιδεύσεως που είχε αποκτηθεί εντός άλλου κράτους μέλους, δικαιούται να κάνει χρήση αυτού του τίτλου εκπαιδεύσεως εντός του κράτους μέλους υποδοχής μόνο στη γλώσσα του κράτους μέλους καταγωγής ή προελεύσεως, πράγμα που αποκλείει τη χρήση αυτού του τίτλου στη γλώσσα του κράτους μέλους υποδοχής ή τη χρήση ισότιμου τίτλου εκπαιδεύσεως του τελευταίου αυτού κράτους μέλους.»